כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת שופטים ■ ד' אלול ה'תשע"ה ■ 19.08.2015 ■ גליון מס' 339

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

היפוך ממידת הדין למידת הרחמים

"קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצין שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות...

המשך בעמי 2

שוויית קיץ

איך ניתן למיין את הסכו"ם בשבת לאחר שהמדיח מסיים את פעולתו מבלי לעבור ח"ו על מלאכת בורר בשבת?...

המשך בעמי 4

סיפור לשבת

תפילת מוסף של ר"ה בט' אלול

רפי א. היה תלמיד ישיבה כמו כולם, הוא למד בישיבה גבוהה בירושלים, מהטובות שבהן. בחור רגיל היה...

המשך בעמי 5

שביבים

- אלול
- תהליך התשובה על פי הראי"ה קוק זצ"ל

המשך בעמי 7

י"ג שמות הוי"ה

הקדמונים קבעו לומר בימי אלול את מזמור כ"ז בתהלים: "לדוד ה' אורי וישעי". ובגודל מעלת אמירתו כתב בסידורו המקובל רבי שבתי מראשקוב תלמיד הבעש"ט וז"ל:

"כל האומר מזמור כ"ז "לדוד ה' אורי וישעי" מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה, ערב ובוקר, דבר יום ביומו, אזי הוא מובטח שמוציא שנותיו בטוב, ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס זכאין בדין. ועל ידי זה יכניע כל המקטרגים, כי מראש חודש נפתח י"ג מקורות מי"ג מכילין דרחמי, והם מתגלין ומאירין למטה, ולכן יש בו במזמור זה י"ג שמות הוי"ה כנגד י"ג מכילין דרחמי. ועל ידי אמירה זו אנו פועלין ומבטלין הבית דין של מעלה, ומארי תריסין ומקטרגין, שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותו, אלא מלפניך משפטינו יצא, ואז יוצאים אנחנו זכאין בדין".

פרשת שופטים

אחריות האדם על עצמו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הצו למנוי שופטים ושוטרים אעפ"י שהוא מכוון לכלל הציבור נכתב בתורה בלשון יחיד: "שופטים ושוטרים תתן לך", יש בכך רמז שנוסף למצווה הציבורית להקים מערכת משפט לדון את העם ומשטרה שתרתיע את העבריינים ותשמור על שלום הציבור, יש על כל אחד ואחד מישראל להיות קודם כל השוטר והשופט של עצמו. הדבר מזכיר לנו את המעשה ברבי לוי יצחק מברדיטשב שטייל בערב פסח לאחר ביעור חמץ עם שמשו ברחובות ברדיטשב ופגש בגוי אחד, העמידו רבי לוי יצחק ושאל אותו בלחישה: האם יש ברשותך שחורות (שהיו מובחרות) הבאות מעבר לגבול? יש וישי! השיבו הגוי, ככל אשר תאווה נפשך, והתשובה הזו חזרה על עצמה גם מגוי שני ושלישי שפגש בדרכו. הניחם רבי לוי ופנה לרחוב היהודים, פגע באדם מישראל ושאלו: שמא יש בידו משהו חמץ למכור לו, חמץ?! נרתע היהודי לאחוריו, בערב פסח אחר חצות, חס ושלום, וכך היתה תשובת כל יהודי שפגש בדרכו. הלך רבי לוי יצחק לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש ופנה ליושב בשמים ואמר: ריבונו של עולם, ראה את עמך ישראל איזה עם נאמן הוא לך, קיסר רוסיה הוא מלך אדיר, ברשותו אלפי שוטרים ומאות אלפי חיילים, יש לו בתי משפט ובתי סוהר להושיב בהם את העבריינים, ובכל פינת גבול עומד חייל או שוטר השומר שלא להבריח למדינה סחורה אסורה, ואעפ"כ כמעט כל אזרח שני מבריח ומוכר את סחורתו לכל דורש. ואתה כתבת לנו בתורתך: "לא יראה ולא ימצא לך חמץ בכל גבולך", ולא העמדת עלינו לא שוטרים ולא חיילים, ואעפ"כ אין אפילו משהו חמץ בבית ישראל בשעת האיסור.

יחד עם זאת אין אנו יכולים להתכחש לצורך של גורם ההרתעה בחברה האנושית, כבר אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ב): "אלמלי מוראה של מלכות איש את אחיו חיים בלעו". אבל מי שחושב שבמערכת הרתעה בלבד יוכל למנוע את הפשיעה הוא חי בטעות. הטיפול הראשוני למניעת הפשיעה הוא באמצעות החינוך, אבל גם כאן לא כל מערכת חינוכית ולא כל תכנית לימודים נותנת את התשובה הנכונה לפשיעה ולעבריינות, וכבר אמרו חז"ל (קדושין ל ב): "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה

תבלין". באגרותיו (אג' קע) כותב הראי"ה: "מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר". החינוך צריך להכשיר את האדם שידע לתפקד בחייו בצורה נכונה ומתוקנת, שלא יהיו בה קלקולים ולא עיוותים, אלא לעשותו טוב וישר. וממשיך שם הראי"ה: כי מאז אברהם אבינו שיצא להודיע בעולם אמת זו, הכירה כנסת ישראל כי הקריאה בשם ה' והשרשת ידיעה זו בעולם היא ההכשרה היותר בטוחה להגדיל את יושרו וטובו של האדם, ולכן יש להציב במרכז החינוך היהודי את לימוד התורה, ההלכתית המחשבתית והרגשית, ואילו שאר המקצועות הכלליים הנלמדים הבאים להכשיר את האדם למלחמת החיים, יש להם מקום אבל כמדרגה שניה של החינוך ולא עצם מטרתו.

גם הנורמות והסביבה החברתית הן משפיעות על תפקודו של האדם, חברה שאין בה קווים אדומים, המאפשרת מתירנות בחיי היום יום שלה, אל תופתע מכישלונות חינוכיות. את המחדל הזה מתארים לנו חז"ל (ברכות לב א): "משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו, ותלה לו כיס על צווארו, והושיבו על פתח של זונות - מה יעשה הבן ולא יחטא?!". חברה השוטפת את בניה בסרטי מין אל תתפלא על ריבוי מקרי האונס בקרבה, חברה המציגה סרטי אלימות ופשע אל תופתע מתופעות של אלימות ושפיכות דמים. כל עוד תתעלם החברה מגורמי החטא ותתמקד במערכה ההרתעה והענישה בלבד, אין סיכוי שתצליח להתגבר על הפשיעה. החברה הישראלית חייבת לקחת את עצמה בידיים, לא לתת למופקרים ורודפי בצע לשלוט עליה, היא חייבת להחזיר את האדם אל המחויבות המוסרית שלו לעשותו אחראי על גורלו, ככתוב: "שופטים ושוטרים תתן לך" שכל פרט ופרט מבני ישראל יהיה השופט והשוטר של עצמו.

היפוך ממידת הדין למידת הרחמים

/ הרב משה אדלר*

"קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצין שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות, ונושאין ונותנין במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בוריו והלכה לאמתה, ומביאין ראיה מן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד ... ואותן ב' ישיבות לא ראו שבי ולא שמד ולא שלל ולא שלט בהן לא יון ולא אדום"[1], ובאותם חודשים נכתב התלמוד בהסכמת כל האמוראים[2]. ובתוספות[3] כותב: "וראיתי בספר העתים שחיבר הרב רבי יהודה בר ברזילי ששמע שהיה עמוד של אש[4] יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר".

בחודשים אלו נברא העולם לשיטות השונות: "תני בשם רבי אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם"[5]. אמנם ידועה מחלוקת התנאים במסכת ראש השנה[6]: "תניא, רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם ... רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם" אך כוונתם לעניין בריאת האדם[7]. יום ראשון לבריאת העולם היה בכ"ה באלול לשיטת רבי אליעזר וכ"ה באדר לרבי יהושע. משה רבינו שנולד באדר - עיבורו באלול[8]. מראש חודש אלול ארבעים יום עד יום הכיפורים - יום מתן הלוחות השניים, ומראש חודש אדר ארבעים יום עד שבת הגדול[9] הדומה ליום הכיפורים[10].

האם יש דבר מה המייחד חודשים אלו ? האם יש קשר בין אלול ואדר הנמצאים נגדיים זה לזה[11] בגלגל השנה? אנו רגילים לראות בחודשים אלו כפרוזדור לטרקלין: אלול (סליחות) כהכנה לימים הנוראים שבתשרי ואדר כחודש מכין (קריאת ארבעת הפרשיות[12]) לניסן. ואולם בהעמקה בספרי החסידות והנסתר נגלה כי חודשים אלו אינם רק חודשי הכנה אלא בעלי סגולה ומהות בפני עצמם.

בעל מגלה עמוקות[13] מסביר כי בחודשים אלו השכינה ומלאכי השרת מתגלים יותר ומשום כך ישראל עסקו (ירחי כלה) ועוסקים בתורה[14] דווקא בחודשים אלו - ללא קשר לחודשים שאחריהם. לכן משה רבינו עמוד התורה שהורידה לארץ קשור לסגולת שני החודשים הללו (כנ"ל), ואף התפלל לפני מותו שלא תתבטל תורה בשני חודשים אלו משני הישיבות שבבבל: "ואתחנן אל יהוה בעת ההוא לאמר ... אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה"[15] - "את גדלך זה חדש אדר, ידך החזקה חדש אלול"[16].

גם ע"פ הנסתר, בחודשים אלו שכנגד גד (אלול) ונפתלי (אדר) שפע ברכה מיוחד יורד לעולם[17]. ע"פ האר"י באלול יבא אליהו משבט גד ויגלה כל התורה שבע"פ שאפשר לגלות בעולה"ז[18] ויש בו סגולה לתקן רוב כעס[19] ומעשים[20] - שכנגדם גד. ובאדר שכנגד נפתלי - סגולת השחוק[21] יכולת חיבור בין ישראל לישראל[22], וג"כ סגולה לתורה שבע"פ[23]. נשים לב כי חודשים אלו נגדיים בחלק מסגולותיהם: אלול כנגד הכעס ואדר כנגד השחוק[24], ומאידך דומים בסגולת התורה שבהם.

הרב יהודה אריה ליב אלתר (בעל ה"שפת אמת") אדמו"ר דגור[25] מסביר, כי אלול ואדר מכנה משותף להם: "באחד באדר משמיעין על השקלים. למה באדר? ויראה שהוא זמן תשובה כמו אלול סוף השנה. כי גם בניסן ר"ה. ובאדר תשובה מאהבה. לכך מרבין בשמחה שנתעורר רצון ונדיבות בכל איש מישראל. שזה ענין השקלים לעורר נדיבות ישראל כי בוודאי אין רצון ה' במחצית השקל. רק בהתעוררות רצון פנימי שבין ישראל לאביהם שבשמים"[26], "התעוררות השקלים באדר שהוא כמו אלול שנתקן לתשובה מאימת הדין, כן אדר מתוך האהבה"[27].

ל"שפת אמת" חודשים אלו חודשי הכנה הם אך יש בחודשים אלו סגולה עצמית לתשובה מיראה (אלול) ומאהבה (אדר).

בתורת המוסר למדנו כי ישנם שני מבטים על האדם: מחד "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" ומאידך "ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו"[28]. מחד אדם מלשון אדמה ומאידך מלשון אדמה לעליון. מחד האדם הוא הנברא האחרון - שלא תזוח דעתו עליו[29] ומאידך בשבילו נברא העולם[30]. נר יהוה נשמת אדם חפש כל חדרי בטן"[31]: י"א[32] כמה גדולה שחיתות האדם שזקוק ל"נר ה' " כדי להאיר חשכו וי"א[33] כמה גדלות יש באדם שניתנה לו

נשמה שהיא "נר ה'".

שתי הגישות אמת ואין סתירה כלל ביניהם: יש שמצבו של האדם מחייבו להתבונן בגדלות האדם ויש זמנים שחייב לראות את פחיתותו. אין כאן "שיטות" במוסר אלא דרכי עבודה שונות ומשלימות[34].

אדר הוא מלשון אדיר - חזק וגדול - "ראש חודש אדר לשון חוזק כמו אדיר במרום ה', כי אדר כמו אלול עת רצון לתשובה, באלול קודם ראש השנה בבחי' יראה ואדר קודם ניסן שגם כן ראש השנה זמן תשובה מתוך אהבה ושמחה ונדיבות להש"י ובעל תשובה בחילא סגי, לכן נקרא בלשון חוזק"[35]. מאידך אלול מלשון אליל - שהוראתו אין - כניעת הנפש[36]. באלול יש לאדם להתבונן בשפלותו ולחזור בתשובה מתוך יראתו, באדר יש להתבונן בגדלותו - ולשוב בתשובה מתוך אהבה לבוראו.

על פי דברים אלו נבין מדוע בהיסטוריה של חודשים אלו מצאנו בהם היפוך ממידת הדין למידת הרחמים: "והחודש אשר נהפך (אדר) ... כמו כן אלול - הארבעים יום שנהפכו מכעס לרצון בקבלת לוחות אחרונים, וכן אדר הי' קבלת התורה ברצון ונדיבות כמו שכתוב הדר קבלוהו בימי אחשורוש"[37]. כשהאדם מתהפך ושב - גם מידת הדין הופכת לרחמים[38].

*ישיבת ההסדר נהריה

1 - תנחומא נח ג. וכן במקומות רבים כגון בבא מציעא דף פו ע"א "אמר רב כהנא: אישתעי לי רב חמא בר ברתיה דחסא: רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה. אכלו ביה קורצא בי מלכא, אמרו: איכא חד גברא ביהודאי דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתוא מכרגא דמלכא". וכן בספר יוחסין לראב"ד - מאמר שני - אות אל"ף: פי' הערוך בערך הדר פי' ר"ח ז"ל קבלה בידינו כשמתעסקין בכל שנה ב' חדשים שהם אלול ואדר שהם חדשי הכלה משלימין כל שנה ועוד חוזרין כמבתחילה. יתכן כי זהו פירוש דברי רבא: "אמר להו רבא לרבנן: במטותא מיניכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא [ברכות לה ע"ב. ובילקוט שמעוני (תורה תתסג, תהלים תרטו) הגרסה: "ביומי ניסן וביומי תשרי לא תיתו לבי מדרשא". לאחר שהיו באלול ובאדר בבית המדרש - עתה לכו לפרנסתכם.

2 - ספר שם הגדולים - חלק גדולים - מערכת א אות ריט: "ומענין לענין אמרתי אעלה אשר השבתי למשכיל אחד שאול שאל האיש לנו, דהרי התלמוד הקדוש נעשה וננמר מרבבות אלפי רבנן אשר בכל דור ודור מימות רבי ועד רב אשי אשר היו לומדים פמליות פמליות, ועד אחרון בימי רב אשי אוספו אספה ממעונות אריות כלהו רבנן. והיה ביום כלו"ת כלה דאדר וכלה דאלול היו לומדים מסכת אחת בכל כלה באספה גדולה וזמן קהלה לכל היא, ... ואז הי' נכתב התלמוד הקדוש על יד על יד בהסכמת כל האמוראים אלפי רבבה...".

3 - תוספות ד"ה תרי זימני בשתא, ברכות דף יד עמוד ב'.

4 - הביטוי עמוד של אש מופיע במקומות נוספים במדרשים: "כי נח נפשיה (דרבי יהודה בר אילעאי) איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא; וגמירי, דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא" (כתובות דף יד ע"א), "יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' יצחק הוה, אזיל ויתיב בבי רב, וכל בי שמשי הוה אתי לביתיה, וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה (דרבי יצחק) עמודא דנורא" (כתובות דף סב ע"ב), כי נח נפשיה (דרבי יהושע בן לוי) אפסיק ליה עמודא דנורא בין דידיה לעלמא, וגמירי, דלא מפסיק עמודא דנורא אלא לחד בדרא או לתרין בדרא" (כתובות דף עז ע"ב) ועוד. המהר"ל בחידושי אגדות בכתובות מסביר כי עמודא דנורא זו השכינה ו"מורה כי הוא נבדל מן בני אדם לגמרי". יעויין בספר שושן סודות - אות תצא:" סוד עמודא דנורא... לפי שהצדיק ההוא משתדל להדביק צי"ע הרומז לברית עם בת זוגה שהיא המלכות... לכן היתה מקדמת לפניו עמודא דנורא הרומזת למדת העטרה".

5 - ויקרא רבה (וילנא) פרשה כט א: "תני בשם ר"א בכ"ה באלול נברא העולם ואתיא דרב כהניה דתני ר"א דתנינן בתקיעתא דרב זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חוק לישראל הוא", וכן בדברים רבה (ליברמן) פרשת דברים יג: "א"ר אלעזר בכ"ה באלול נברא העולם, נמצא אדם הראשון נברא בר"ה שבא ביום הששי", ובפסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא מו - תוספתא "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון זה היום תחלת מעשיך ר"ה בתחילת מעשיך, בכ"ה באלול ברא את העולם, יום ראשון ליצירה בראשון עולה למניין כ"ה באלול". וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פרק ז: "בשמנה ועשרים באלול נברא חמה ולבנה" כלומר יום הרביעי לבריאה היה בכ"ח באלול ויום הראשון בכ"ה לשיטתו של הכותב - רבי אליעזר.

6 - ראש השנה י ע"ב - יא ע"א.

7 - מהרש"א שם: "בתשרי נברא העולם כו'. יצא לנו מאלו דברים כי לכך נקבע ראש השנה באחד בתשרי לפי שהעולם נברא בו דהיינו האדם ובו בא האדם לדין על שחטא ושב אדם הראשון והקב"ה ברחמים שברא העולם מחל לו וע"כ בו ביום נבראו אבות אברהם ויעקב ע"ש מדת חסד ורחמים והוא סימן לבניהם לבא עמהם ברחמים בדין ביום הזה".

8 - ע"פ רש"י (שמות פרק ב, ג): "ולא יכלה עוד הצפינו - שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם בדקו אחריה לסוף תשעה" וכמובן אלול ששה חדשים לפני אדר. אמנם בתלמוד הבבלי מפורש שנולד משה בן תשעה חדשים (סוטה יב ע"א): "ותצפנהו שלשה ירחים - דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה (עמרם ליוכבד), והיא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא", אך מסביר הרא"ם (המזרחי בשמות) כי "בתוספות סוטה בשלהי פרק קמא תרצו שבספר האגדה של דברי הימים כתוב כדברי רש"י וחולק על תלמוד שלנו... ושמא יש לומר, מפני שהאגדה ההיא יותר קרובה לפשוטו של מקרא".

9 - ספר התודעה שבת הגדול: "כתוב ב'ספר הפרדס' המיוחס לרש"י ז"ל, וזו לשונו:'שבת שלפני הפסח נהגו העם לקרותו 'שבת הגדול' ואינם יודעים למה, שהרי אינו גדול מכל שבתות השנה, אלא, לפי שניסן שבו יצאו ממצרים - חמשי בשבת היה, כדאמרינן בסדר עולם (פ"ה), ומקחו של פסח בעשור לחדש היה, בשבת שלפני הפסח; אמרו ישראל: הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו (שמות ח), אמר להם הקדוש ברוך הוא: עתה תראו הפלא אשר אעשה לכם. הלכו ולקחו איש איש את פסחו להיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום. כשראו כן המצרים, היו רוצים לקום ולנקום מהם, והיו מעיהן מחותכין, ובאש נדעכין, ונידונין ביסורים ובחליים רעים, ולא הזיקו לישראל. ועל שם שנעשו בו נסים לישראל וכו' נקרא שבת שלפני הפסח 'שבת הגדול'. מפי ר' אברהם נוחו עדן".

10 - זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא (לט ע"ב): "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה וגו' בעשור אמאי בעשור, אמר רבי אבא בזמנא דאנהיר יובלא לסיהרא דכתיב ביובלא בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא, ויקחו להם איש שה לבית אבות אמאי בגין דבזמנא דא אצטריך למיעל ליה דהא תנינן במלתא דא אתבר כתרא (חדא) תתאה (ע' ב') דמתאחדין ביה כל שאר כתרין תתאין ועל דא פריש משה ואמר משכו וקחו לכם צאן".

11 - אדר החודש השישי מתשרי, אלול השישי מניסן. אם נציב החודשים בגלגל השנה נגלה כי כמו שתשרי וניסן נגדיים זה לזה כך גם אדר ואלול.

12 - קורין פרשת שקלים להודיע שיביאו שקליהם באדר, כדי שיקריבו באי' בניסן מתרומה חדשה, ופרה אדומה להזהיר ישראל לטהר עצמם כדי שיעשו פסחיהם בטהרה ופרשת החדש - ששם פרשת הפסח.

13 - הרב נתן נטע בן שלמה שפירא. 1585-1633. מחכמי פולין ומגדולי המקובלים. רב, ראש ישיבה ומחבר. התפרסם כאיש קדוש, ומסופר עליו שבשעה שערך "תיקון חצות" זכה לגילוי אליהו. מלבד תלמוד ופוסקים, עסק בצעירותו במדעים שונים כגון, פילוסופיה, אסטרונומיה ודקדוק. אולם בעיקר עסק בחכמת הקבלה. כתב בין השאר את "חידושי אנשי שם" על הרי"ף. מתלמידיו נמנה השי"ך. מצאצאיו ר' יהונתן אייבשיץ מפראג, האדמו"ר פנחס שפירא מקוריץ, רבי מאיר מלובלין מייסד ישיבת חכמי לובלין.

14 - ספר מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן קפו: "לפי שבשני חדשים אלו (אלול ואדר) הם סוד גם צפור מצאה בית (תהלים פ"ד (פד ד)), ואיתא בזוהר פרשת בלק (זוהר ח"ג קצ"ו ע"ב) שכן בראש חודש אלול איתמר (שמואל ב' יא א) ויהי לתשובת השנה לעת צאת המלכים קרי, וכתיב מלאכים באל"ף. והכוונה שהיא זמן תשובת השנה, שצריך לעשות תשובה קודם שיתחיל ראש השנה, והוא זמן צאת המלאכים למעלה והממונים להכריז על ענייני התשובה, ולכן הוא גם כן עת צאת המלכים למטה, שהם ישראל לשמוע דברי תורה מאן מלכי רבנן (זוהר ח"א ט' ע"ב), וכן גם כן באדר, מאחר שמתנוצצים האותיות והמלאכים למעלה, מתכנסים גם כן ישראל למטה באותו פרק לשמוע דברי תורה. והנה בזמן המקדש הוצרכו להשמיע באותו פרק על השקלים שהיו ס' רבוא, שאין אוכלסא פחותה מס' רבוא (ברכות נ"ח (ע"א)), כנגד ס' רבוא אותיות של מעלה". יש לציין כי בזוה"ק הנ"ל (ח"ג קצ"ו ע"ב) ע"פ גרסתנו מופיע רק תשרי וניסן ולא אלול ואדר.

15 - דברים פרק ג ,כג - כד.

16 - ספר מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן רלז: "בא משה להתפלל על ענין תורה שבעל פה, ומבואר (בתנחומא פרשת נח (סי' ג')) בעניין שתי ישיבות שקבע הקב"ה לישראל ב' חדשים בשנה, חדש אדר וחדש אלול... והתחיל להתפלל על אלו ב' חדשים שלא יתבטלו מישראל, את גדלך זה חדש אדר, דתמן מדת טובו של הקב"ה שהוא עת רצון שנהפך לישראל לששון ולשמחה (אסתר ט כב)... וז"ש תורי זהב נעשה לך (שה"ש א יא) על תורה שבעל פה, נקדות כסף תורה שבכתב. גם תורי זהב על חדש אלול, נקודת כסף על חדש אדר. וכן בכאן את גדלך זה חדש אדר, ידך החזקה חדש אלול"

17 - שם משמואל פרשת משפטים - ושקלים (תרע"ח): "ובאלול נפתחו לישראל י"ג מכילין דרחמי ... ובדומגא זו הוא אדר קודם ניסן". ומצאנו כי לכל אחד מיב החודשים מקבילה בשבטים. כך כותב רבי יוסף ג'יקטליא (שערי אורה - השער החמישי) "אלו הם י"ב חותמות של השם הגדול יהו"ה וארבעת דגליהם...אלו הם י"ב שבטי בני יעקב נחלקים לארבעת דגלים: דגל א' יהודה יששכר זבולן דגל ב' ראובן שמעון גד: דגל ג' אפרים מנשה בנימין דגל ד' דן אשר נפתלי: אלו הם י"ב חודשים לי"ב מזלות לי"ב גבולי אלכסון לד' תקופות: תקופה א' ניסן אייר סיון תקופה ב' תמוז אב אלול: תקופה ג' תשרי מרחשון כסליו תקופה ד' טבת שבט אדר". בסגולת נפתלי (אדר) וגד (אלול) מצינו בספר מגיד מישרים לרבי יוסף קארו (פרשת שמות): "נפתלי רמיז לנצחוניינו דכתיב נפתולי אלהים נפתלתי לשון שפע דמתמן נגיד שפעא, וא"ו דכתיב ביה רמז דמחובר לת"ת, גד רמז ליסוד דגד לישנא דמזל הוא, ומיסוד נוזל כל שפע וכל טוב לעלמין". בספרי החסידות מופיע במקומות רבים כי חודש אדר כנגד יוסף "שנגעשה לשני שבטים ופעמים נמנה אחד פעמים שנים" (ספר קדושת לוי - פרשת תצוה, ספר ליקוטי אמרים לרב צדוק מלובלין - אות טז, תקנת השבין - אות ו, ספר "קול שמחה" (מועדים) ועוד במקומות רבים) אך בספר ביצירה פרק ה ובפירוש הראב"ד שם מובא כדברנו.

18 - ספר פרי צדיק לראש חודש אלול - אות ג: "והאר"י הקדוש שחשב י"ב החדשים כנגד י"ב השבטים חשב חודש אלול כנגד שבט גד והוא על פי שאמרו (בר"ר פ' ע"א) בא גד בא מי שעתיד לגדד משתיתן של אומות העולם ומנו אליהו. והיינו שחודש זה הוא כנגד נפש זה שהוא יגלה כל התורה שבעל פה שיכול לגלות בעולם הזה כמו שמצינו (מנחות מ"ח.) פרשה זו אליהו עתיד לדרשה ... וכן נקרא על שם זה גד שמנמנו בא מי שעתיד לגדד משתיתן של אומות העולם והוא חי וקיים בכל דור. והחודש זה הוא כנגד נפש זה שהוא ההכנה לתקן הנעשה בהמ' יום שבו ניתן למשה רבינו ע"ה הלוחות שניות עם התורה שבעל פה לתקן הרב כעס וזה יהיה הכנה לחודש תשרי שבו עתידין להגאל כאמור. ומשום זה נחשב חודש זה כנגד שבט גד".

19 - כנ"ל הערה קודמת.

20 - פירוש האראב"ד לספר יצירה - פרק ה משנה א: "גם כח ההרגש וכח התנועה וכח הנפשיות כלם נמשכין אל י"ס מכח י"ב פשוטות שהם ה"ז ז"ח ט"י ל"נ ס"ע צ"ק, ומהם נמשכות כח הראיה א' לי"ס, וכח שמיעה ב', וכח ריחה ג', וכח שיחה ד', וכח

לעיטה ה', וכח תשמיש ו', וכח מעשה ז', וכח רוגז ח', וכח הלוך ט', וכח שחוק י', וכח הרהור י"א, וכח שינה י"ב, מכח י"ב אותיות של שם בן י"ב אותיות ומהם לשם בן י"ב הויו"ת ומהם ל"ב צינורות ומהם ל"ב שבטים. והנה הראייה מיוחסת לראובן שנאמר כי ראה ה' בעניי, ושמיעה לשמעון שנאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי. שיחה ליהודה שנאמר הפעם אודה את ה', לעיטה לאשר שנאמר מאשר שמנה לחמו, הלוך לזבולוןשנאמר זבולון לחוף ימים ישכון ואמר שמח זבולן בצאתך, רוגז לדן שנאמר יהי דן נחש עלי דרך, שחוק לנפתלישנאמר ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא וגו', הרהור לישכר שנאמר יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים, ומתוך הרהורו בתורה מוציא את התורה לאור, תשמיש ללוי שנאמר וברית יצחו. ואומר הפעם ילוה אישי אלי,שינה לבנימין שנאמר ובין כתפיו שכן, ריחה ליוסף כשנמלט מאשת פוטיפר יצא ריחו מסוף העולם ועד סופו. וי"מ ריחה ללוי שנאמר ישימו קטורה באפך וגו', ותשמיש ליוסף שנאמר בן פורת יוסף מלשון פריה ורביה והמלטו מאשת פוטיפר. וי"מ שיחה לנפתלי שנאמר הנותן אמרי שפר, ומעשה ליהודה שנאמר ידיו רב לו כי לו המלכות אשר כל מעשה בידה. וי"מ ריחה לישישכר שנאמר הדודאים נתנו ריח פי' בשכר דודאי ראובן נולד יששכר. וללוי הרהור התורה שנאמר יורו משפטיך ליעקב. ובכל אלו י"ב מדות מתארים פעולת השי"ת, ראיה וירא ה', וישמע ה', וירח ה', וידבר ה', ולשונו כאש אוכלת, כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, ואנכי בעלתי בכם, את כל מעשה ה' הגדול, וחרה אף ה', הלכו אלהים, יושב בשמים ישחק, חשב ה' להשחית, עורה למה תישן ה"י. כמובן בדרך השלילה גד - כח המעשה.

21 - עיין הערה הקודמת ע"פ פירוש הראב"ד לספר היצירה, ובליקוטי אמרים - אות טז. יש לדעת כי כח השמחה גם באלול - ערוגות הבשם על איגרת הקודש ג : "כתיב עבדו את ד' בשמחה באו לפניו ברננה. הרמז על אלול כדאי' יסדר שבחו של מקום. באו לפניו ברננה ואח"כ יתפלל הרמז על הימים הנוראים. וע"י שמחה יכול לבא לעבדות השם. ...שניהם ביחד ע"י יראת שמים בא לשמחה. זמן שמחה באלול, דאי' משנכנס אדר מרבין בשמחה. וכן באלול כדאי' שהחודש דומה לאדר".

22 - ספר ליקוטי אמרים - אות טז : "וזהו על ידי נפתלי שילדה אחר כך דאמרה נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי כפירוש מנחם שמביא רש"י לשון צמיד פתיל וחיבור שנתחברה עם אחותה להיות לגוי אחד... וזה שורש כח נפתלי שהוא לשון חיבור, ולזי הוא גם כן לשון חיבור והוא המחבר ישראל לאביהם שבשמים ונפתלי הוא המחבר ישראל זה לזה ...וזהו שורש כח נפתלי המורה חיבור" ,"וחשב אדר לנפתלי ומולך על השחוק" (פרי צדיק לראש חודש אדר - אות ו).

23 - ספר פרי צדיק לראש חודש אדר - אות יא: " נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר אמרי מרמז לתורה שבעל פה ... וזהו הנותן אמרי שפר שיכול להשפיע דברי תורה תורה שבעל פה. וזהו גם כן שמחה ... וזה קדושת חודש זה לזכות לאור תורה שבעל פה שהוא כנגד קדושת נפתלי כנ"ל".

24 - ספר ליקוטי אמרים - אות טז : "שכל אחד יש לו שבט כנגדו שעומד בגבול אלכסונו שהוא ממש נגדו והיפך לו... וכפי זה נפתלי נגד אדר... נפתלי שבע רצון, והיינו דרצון הוא היפך כעס וכן תמורת שחוק כעס".

25 - ר' יהודה אריה ליב ב"ר אברהם מרדכי אלתר, נולד בשנת 1847 בגור שבפולין. היה נכד מייסד חסידות גור ר' יצחק מאיר אלתר (בעל 'חידושי הרי"ם'). אביו מת בילדותו, והוא גדל על ברכי סבו. במות סבו בתרכ"ו סירב להיות אדמו"ר, ורק ארבע שנים אח"כ הסכים להיות אדמו"ר. 35 שנה שימש כאדמו"ר, והיו לו אלפי חסידים. נפטר בגור בשנת 1905.

26 - שפת אמת ספר שמות - פרשת שקלים - שנת (תרל"א).

27 - שפת אמת ספר שמות - פרשת שקלים - שנת (תרמ"א).

28 - תהילים ח, ה - ו.

29 - תוספתא סנהדרין (צוקרמאנדל) פרק ח, ח: "דבר אחר למה נברא באחרונה שלא תזוח דעתו עליו אומ' לו יתוש קדמך במעשה בראשית", וכן מובא בסנהדרין דף לח ע"א. ובבראשית רבה (וילנא) פרשה ח ד"ה א: "אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת למלאכי השרת ואם לאו אומרים לו זבוב קדמך, יתוש קדמך, שלשול זה קדמך".

30 - משנה בסנהדרין פ"ד, ה.

31 - משלי פ"כ, כז.

32 - גישת נוורדוק.

33 - גישת סלובודקא.

34 - עלי שור ח"ב, עמודים קמא - קמד.

35 - שפת אמת ליקוטים - לראש חודש אדר.

36 - שם משמואל פרשת פקודי - פרשת שקלים: "והנה כמו בתשרי קודם אתערותא דלתתא צריך שתקדם לה אתערותא דלעילא, כן הוא בניסן שלאתערותא דלתתא באהבה צריך שתקדם לה אתערותא דלעילא והוא חודש אדר, והוא מלשון חוזק מלשון מים אדירים. והנה הוא להיפוך מאלול שהוא מלשון אליל שהוראתו אפס ואין שהוא כניעת הנפש, והוראת לשון אדר הוא חוזק, והגבהת הלב בדרכי ה' ונקרא בל"א "קוראזש" וחשיבות בעיני עצמו באשר שרשו שורש ישראל רם ונשא וגבה מאד, וזה נותנין מן השמים בלב ישראל בחודש אדר. והיינו הך שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה שכמו שאלול הוא קודם תשרי, היינו שמכין את הלבבות לעבודת חודש תשרי, כן אדר מכין את הלבבות לעבודת חודש ניסן".

37 - שפת אמת ליקוטים - לראש חודש אדר.

38 - יעויין בספר סתרי תורה פרשת יתרו, מאמר אלף דמתכנשין מעלמא מרה"ש עד רה"ש,"דהא יומין אלין (אלול ואדר) יומין דאתוון אינון, ומאן דלית ליה אתוון, אתאחד בהו". עיין בספר נהר שלום - דף מז ע"ב "שאדר הוא חוסם הדכר וכן אלול הוא חוסם הנוק"ו ובאריכות בספר שמן ששון על שער הכוונות - דרושי ראש השנה דרוש א. עיין גם בלשם שבו ואחלמה - ספר הדע"ה חלק א - דרוש ו סימן ד (ה).

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל חיים בורנשטיין מרעננה: איך ניתן למיין את הסכו"ם בשבת לאחר שהמדיח מסיים את פעולתו מבלי לעבור ח"ו על מלאכת בורר בשבת?

תשובה: יש בדבר זה כמה פרטי דינים ואשתדל לכותבם בצורה ברורה ונהירה.

סכו"ם הנמצא בתערובת יש בו חשש של מלאכת 'בורר' ולכן אין למיין את הסכו"ם אלא על פי כללי ההיתר של מלאכת בורר, כלומר למיין את הסכו"ם הנצרך לסעודה - סמוך לסעודה[א] (הזמן המוגדר 'סמוך לסעודה' הוא בדרך כלל כמחצית השעה קודם הסעודה ועיין לקמן דעת הגר"ע יוסף שליט"א לעניין הגדרת זמן 'לאלתר' במיון סכו"ם).

כמו כן אם אנו מצפים לאורחים ואנו רוצים שהשולחן יהיה מסודר כבר בבואם ניתן למיין את הסכו"ם סמוך לזמן הגעת האורחים אף על פי שאת הסעודה נתחיל רק לאחר זמן מה, וכמו כן יש מקום לומר שגם אם אין אורחים אך בני הבית נהנים מכך שהשולחן ערוך ומסודר יהיה מותר למיין את הסכו"ם אף קודם הזמן הסמוך לסעודה[ב].

לא ניתן למיין את הסכו"ם שלא נצרך לסעודה כדי לסדרו בתאים המיוחדים, אלא אם כן אנו נוטלים את הסכו"ם אחד אחד מתוך התערובת ולא למטרת מיון, ולדוגמא אם הסכו"ם נמצא בתוך הכלי שבו הוא מונח לאחר השטיפה ואנו מעוניינים ליטול את הסכו"ם אחד אחד מכל הבא ליד כדי לנגבו מטיפות המים שעליו (שלא ייוצרו עליו כתמי לחות) או אז לאחר שכל סכו"ם הגיע לידינו בנפרד שוב יהיה מותר להניחו בתא המיוחד לו, שבמקרה כזה מטרת הנטילה לא הייתה לצורך מיון אלא לצורך ניגוב ואחר שהסכו"ם נמצא בידי - בודד שלא בתערובת, שוב לא שייכת מלאכת בורר[ג].

מכיוון שלאחר שהמדיח מסיים את פעולתו הסכו"ם הוא כבר מנוגב ואין צורך לנגבו א"כ פתרון זה אינו מועיל, וכמו כן גם במקרה שאנו רוצים ליטול את הסכו"ם כדי לפנות את המגירה של המדיח (כדי שנוכל לשים שם סכו"ם מלוכלך[ד]) אי אפשר להשתמש בפתרון הנ"ל כי במקרה כזה אפשר לקחת את כל הסכו"ם בבת אחת ולהניחו במקום אחר ובכך לפנות את המגירה, ואם ניקח את הסכו"ם אחד אחד ברור הדבר שמיון יש כאן ולא פינוי מקום[ה].

אמנם לדעת חלק מהפוסקים יכול לקחת את מגירת הסכו"ם ולפזר את תוכנה על השיש או במקום אחר באופן שכעת הסכו"ם מפוזר אחד הנה ואחד הנה וממילא אין כאן כבר תערובת, ואם כן מלאכת בורר כבר לא שייכת במצב כזה[ו].

לדעת הגר"ע יוסף שליט"א[ז] מותר למיין את הסכו"ם הנצרך לסעודה השנייה מיד לאחד סיום הסעודה הראשונה וכמו כן מותר למיין את הסכו"ם הנצרך לסעודה השלישית מיד לאחר סיום הסעודה השנייה ואין צורך שיהיה סמוך ממש לסעודה (מכיוון שבנידון זה ניתן לצרף כמה וכמה סברות כמבואר בתשובתו שם).

בשולי הגיליון: באשר לשימוש במדיח כלים בשבת המופעל בשעות קבועות ע"י שעון שבת, גם המקלים בשאלה העקרונית ומתירים את השימוש במדיח בשבת יש להם להקפיד על הדברים הבאים:

1) מכיוון שסגירת דלת המדיח בשבת מאפשרת את ההפעלה העתידית של המדיח יש להזמין טכנאי ממכון הלכתי טכנולוגי מוסמך שינטרל מנגנון זה באופן שאי סגירת הדלת לא תמנע את ההפעלה של המדיח (וכך אכן יש אוטומציה מלאה)

2) לכוון את המדיח לחום של פחות מיד סולדת בו (לפי שש"כ פרק א' סעיף א' פחות מ-45 מעלות צלזיוס) כדי לא להיכנס לחששות של בישול בשאריות האוכל שיש על הכלים[ח].

3) ראוי גם להשתמש במדיח שאינו משמיע רעש בעת פעולתו.

4) להכניס את חומרי הניקוי כבר מערב שבת.

הוספות שלא פורסמו: אם רוצה לערוך את השלחן קודם שהולכים לבית הכנסת כתב באורחות שבת הערה נ' (פרק ג') שאין לעשות כן ויש אולי לדון להיתר כיון שהרצון הוא שאחר שיחזרו מבית הכנסת יוכלו להנות בדבר ואם יערכו רק אחר חזרה מבית הכנסת אז לא תהיה ההנאה בדבר וא"כ אם רוצים ללכת לבית הכנסת אז האפשרות היחידה היא לערוך קודם היציאה וא"כ אולי זה דומה לבורר ע"מ לחמם זמן רב לפני הסעודה שאם יברור לפני הסעודה לא יתחמם, ואולי יש לדחות כי יכולים לא ללכת לבית הכנסת ויש לעיין עוד בדבר, ונראה שאם היא נהנית מהשולחן הערוך עוד קודם שיוצאת מבית הכנסת יש יותר להקל וגם בזה צ"ע.

והעצה היא לשפוך הכל על השולחן ואז אין תערובת, וכן עצה נוספת לברור סכין מזלג וכף מתוך הסכו"ם ואז יפזר את שלשתם על השלחן ויסדר לפי המיקום ליד הצלחת, שבשעה שמוציא 3 סוגים מכל הסוגים הרי זה בורר במין אחד כמבואר בתה"ד לגבי התשובה של הדגים ואח"כ מפזר וממילא אין תערובת וזו עצה נוספת (וי"ע אם נשאר מין אחד (כגון כפות או סכינים של דג) שלא משתמשים בו שא"כ הוי בורר אוכל מהפסולת מהמין שלא משתמשים בו)

א - ששי"כ פרק ג' סעיפים פ"ה - פ"ו (מהדורה חדשה)
ב - עיין מה שכתב בזה בספר אורחות שבת פרק ג' הערה נ'.
ג - ששי"כ שם.
ד - מי שרגיל גם בימות החול להניח את הכלים המלוכלכים בתוך המדיח בסיום הסעודה מותר לו לעשות כן בשבת אף אם הפעלת המדיח תהיה רק במוצ"ש ואין בכך הכנה משבת לחול.
ה - משא"כ בספרים שקשה להעבירם ביחד פסק בספר שמירת שבת כהלכתה (שם סעיף פ"ח) שמותר להעבירם אחד אחד ולהחזיר כל אחד לתאו. במידה שהפעם הבאה שישתמש בסכו"ם יהיה רק ביום חול או רק בשבת הבאה יש בזה גם חשש של 'הכנה משבת לחול'.
ו - שו"ת אג"מ ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות י"א, ששי"כ פ"ג הערה ו' אך הגרי"ש אלישיב שליט"א אוסר זאת עיין אורחות שבת פרק ג' הערה קל"ה.
ז - יביע אומר חלק ה' או"ח סימן ל"א.
ח - ובכך מרוויחים גם את חשש הסכנה שיש בדבר אם לא יסגרו את הדלת והמים החמים ישפכו לרצפת המטבח בקרבת ילדים קטנים וכו'.

סיפור לשבת

תפילת מוסף של ר"ה בט' אלול

רפי א. היה תלמיד ישיבה כמו כולם, הוא למד בישיבה גבוהה בירושלים, מהטובות שבהן. בחור רגיל היה, לא מהאריות שבחבורה אבל גם לא מהנחשלים שבה. בחור פשוט שלומד כשכולם לומדים, אבל גם, למשל, שומע פרקי חזנות ושירה חסידית בשעות הערב. חודש אחד בשנה רפי א. לא היה יכול לסבול, כבר כמה ימים לפני ראש החודש הזה רפי היה נכנס למצב רוח דכאוני, אפילו שהיה זה ב"בין הזמנים", באמצע טיול מלא שמש באילת. כן, הבנתם נכון, מדובר היה בחודש "אלול". החודש הזה לא עשה לו טוב, הלחץ, ההתחזקות ההמונית, הצעקות החודרות של המשגיח, כל זה דיכא את רוחו .

זה לא שרפי לא היה בחור טוב וירא שמים, גם הוא ידע שצריכים להתכונן היטיב לראש השנה, ליום הדין. אבל הלחץ הזה, הלחץ הזה סביב היום הזה, השפיע עליו לא טוב . "למה לא להתכונן ליום הזה מתוך שמחה" הוא היה שואל תמיד את עצמו אחרי שיחה מלאה בהפחדות מיום המשפט הקרוב מהמשגיח. "למה להפחיד", רפי לא יכול היה להתמודד עם הלחץ והפחד הזה מיום הדין והמשפט. ותמיד תמיד כשהגיע חודש אלול, רפי מצא את עצמו שפוף ובמצב רוח לא טוב, מחכה בקוצר רוח לרגע המאושר של מוצאי יום כיפור. אחחח, מוצאי יום כיפור היה בשבילו הרגע הכי טוב בחיים, רגע שכולו תחושה של הקלה ומרגוע.

זו הסיבה שהרעיון של שימי ב. חברו הטוב, כ"כ קסם לו. שימי כבר הציע לו את זה בבין הזמנים אבל רפי העדיף להתחיל רק בראש חודש אלול. אבא של שימי מנהל פרדס אתרוגים גדול והוא מחפש דחוף בחורים צעירים שיעזרו לו במיון האתרוגים לפי סוגים. השנה הוא הציע לרפי לעזור להם. "זה גם סכום כסף נאה וגם לעסוק במצווה". רפי לא היסס, לא רק בגלל הכסף והמצווה אלא בעיקר כדי להסיח את הדעת מהחודש המאיים הזה.

יום רדף יום, בזמן שבישיבה כולם התחזקו והתכוננו לקראת יום הדין, רפי היה קם בבוקר, מתפלל בחטף ויוצא לעבוד עם שימי ב. ועוד חבר בפרדס עד שעות הערב, הוא אהב את העבודה מאוד. הוא גם שכנע את עצמו שהוא מתעסק במצווה גדולה מאוד, בעיקר כדי להרגיע את המצפון הפנימי שזעק על זה שהוא מעביר את זמנו בבטלה בפרדס במקום להתכונן באמת ליום הדין.

הוא היה חוזר בלילה סחוט מעייפות. בדרך כלל הוא היה מקפיד לפחות ללמוד בסדר ג. ערב אחד לא היה לו כוח גם לזה. הוא חזר לישיבה, התפלל מעריב, אכל משהו, ונכנס למיטה סחוט, משתדל להתחמק מקול הפנימי שהזהיר אותו מהעובדה שהוא לא מכין את עצמו לקראת יום הדין, עד שנרדם. ראש השנה התקרב במהירות, רפי היה שקוע לגמרי בעבודה באתרוגים, הוא לא שם לב שהזמן חולף במהירות. בהתחלה הוא חשב להפסיק לעבוד שבוע לפני ראש השנה, אבל הריח הטוב והאקשן בפרדס קרצו לו יותר מאימת הדין ובכי הסליחות בישיבה. גם בערב ראש השנה הוא עבד רוב היום בפרדס. עבודה רבה הייתה שם ואבא

המשך בעמוד הבא...

של שימי שכנע אותו בתוספת שכר משמעותית לעבוד איתו גם ביום הזה.

לישיבה הוא חזר בחמש אחרי צהרים מלוכלך מהעבודה, הוא רץ למקווה לטבול לקראת ראש השנה, אח"כ עלה לחדרו, התגלח, התקלח, התלבש בגדי שבת ועלה כמו כולם לבית המדרש לקראת תפילת מעריב. בית המדרש היה אפוף קדושה, הפרוכת בלבן והסידור המיוחד של הספסלים השרו אווירה קדושה ונעימה. רוב הבחורים כבר ישבו במקומותיהם, המשגיח ישב במזרח עטוף בקיטל וקול הבכי שלו הדהד באולם. חלק מהבחורים למדו בספר מוסר בקול, חלקם אף הורידו דמעות. אווירה של אימת הדין הורגשה בבית המדרש. רפי לא שם לב לכל זה. הוא עלה לבית המדרש, התיישב במקומו עייף ותשוש. אפילו המנגינה המרטיטה של "ברכו את ה' המבורך" לא העירה אותו. התפילה הסתיימה. הוא עבר כמו כולם להתברך בשנה טובה מראש הישיבה והמשגיח. שום דבר מהרטט, מהתרגשות, מהקדושה, מהבכי, לא נגע בו. גם השירה האדירה המלאה ברגש "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" לא עוררה בו התרגשות מיוחדת. מיד בסוף הארוחה עלה לחדרו, הוא ישן שם לבד, חבר חדרו היה בחור חסידי, שהלך לשהות במחיצת רבו ביום המשפט. הוא פשט את בגדיו במהירות ונפל על מיטתו תשוש ועייף. בבת אחת בבהלה הוא קם. השמש כבר עמדה במרכז הרקיע, ומשהו הרגיש לו לא טוב. הוא הסתכל בשעונו ונבהל. השעון הראה על 12 בצהרים!! הוא קפץ ממיטתו כנשוך נחש, ברגע אחד התלבש ועלה לבית המדרש. הוא נכנס לבית המדרש מבויש. החזן בדיוק ניגן בקול מרטיט: "בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון", האווירה בבית המדרש הייתה מחשמלת. כולם ישבו ברציונות מנגנים יחד עם החזן ברגש ובתחינה. רפי הסתכל סביב וברגע אחד פתאום הוא קלט את מצבו העגום: היום יום הדין הגדול והנורא, היום בו עומדים כל העולם למשפט על מעשיהם במשך השנה. היום בו נכתבים לחיים או למיתה. היום בו ממליכים את הקב"ה עלינו ועל כל העולם, ואני? מה לי ולכל זה? ראשי ורובי בשטוויות, בפרדס, בכסף. כאב חד פילח את ליבו. "מה קורה לי" הוא זעק מנהמת ליבו, איך??? איך בזבזתי את זמני לריק? איך במקום להתכונן כיאה ליום הזה אני עומד פה ריק מתוכן? איך הייתי מסוגל לקום ביום הנורא הזה בצהרים...???

החזן המשיך בקולו הנעים ומלא הרגש "מי יחיה ומי ימות", כל בית המדרש מלמל בניגון מרטיט ומרגש עם החזן "מי בקיצו מי לא בקיצו", קול בכי נשמע באולם. חבר אחד בישיבה שאביו נפטר בפתאומיות בשנה שעברה, בכה בדמעות שליש עד שכל הבית מדרש רעד. רפי עמד בפתח בית המדרש ולא ידע את נפשו. נזכר הוא בשכנו הקרוב, בחור צעיר וחסון, שגילו אצלו את המחלה הנוראה בכבד. נזכר הוא בדודתו בת החמישים, אמא לשמונה ילדים שהמחלה הקשה הכריעה אותה, "מי במגיפה" החזן זעק בקול נהי. רפי התמוטט, בכה הוא כמו שלא בכה מעולם. כאב עצום פילח את ליבו על זה שבמקום להכין את עצמו ליום הנורא הזה הוא עבד בפרדס כמו איזה בטלן. הוא לא סלח לעצמו על הזמן החשוב הזה של חודש אלול שעבר אצלו כאילו כלום, הדמעות חנקו אותו, הכאב היה גדול מנשוא, "איך התנהגתי בטיפשות כזאת" הוא הכה את גופו, הוא הרגיש נורא, כאילו אין לו שום סיכוי לעבור את היום הזה בשלום.

הזעקה האדירה שבקעה מכל יושבי בית המדרש "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה" מוטטה אותו לגמרי. הוא פרץ בבכי נורא, הדמעות זלגו ממנו כמו מים, "איך נתתי לעצמי ככה להעביר את הזמן" הוא לא סלח לעצמו, "מי יודע אם יש לי סיכוי לצאת זכאי במשפט הזה" הוא חשב על העבירות שעשה, על כמויות הלשון הרע שהוא דיבר, על ההרהורים הרעים שכבשו את ליבו, על ביטול התורה הגדול שלו, על זלזול בכיבוד הורים ומורים, על ביטול מצוות עשה של קר"ש ותפילה. אוייי, זעקה יוצאה מליבו: "למה לא הכנתי את עצמי ליום הזה", "למהההההההה".

אחרי התפילה הנוראה שלו, אחרי ים הדמעות שהוא שפך, הוא ביקש מחברו להוציא אותו בתקיעת שופר שהפסיד בבוקר, קול השופר קרע את ליבו לרסיסים, הוא נשבר והתעלף...

"רפי" הוא שמע שמעירים אותו "קום כבר", הוא פתח את עיניו, הכאב עדיין היה חד כתער, "מה זה" הוא נבהל, הוא מצא את עצמו שוכב במיטה שלו לבוש בפיג'מה "איך הגעתי למיטה שלי". שימי עמד מולו "אנחנו מאחרים לפרדס" אמר לו, רפי לא הבין מה קורה פה, לפני רגע הוא עמד בבית המדרש באמצע התקיעות ועכשיו הוא שוכב במיטתו בפיג'מה. "רגע" הוא שאל את שימי "כבר סיימו מוסף?" "מה עובר עליך" הוא שמע את שימי צוחק "ממתי מתפללים מוסף בט' באלול" ..

"לא פרדס ולא נעליים" הוא אמר לשימי תוך כדי שהוא מתלבש במהירות. הכאב העצום שחש בחלום על בזבוז הזמן לא עזב אותו. "יש עוד עשרים יום עד ראש השנה אין לי זמן לבזבז את הזמן הזה על שטוויות", הוא אמר לשימי, שלא הבין מה עובר עליו פתאום. "אני לא מתכוון לוותר על הצ'אנס הזה שנתנו לי להתכונן כמו שצריך לקראת יום הדין" הוא חשב לעצמו והלך להתפלל במתינות ובכובד ראש.

שביבים / שאול שיף

אלול

אומר ה"שפת אמת" מגור זי"ע:

ובידוע כי גם בשמים מתעוררים באלול שערי רחמים וכמובא בפסוק: כי אני ה' ו'כבודי ל'אחר ל'א א'תן ראשי תיבות אלול. שמסלקין בימים אלה את ההסתרות של הקליפות והסטרא אחרא וישנה ההתגלות דקדושה.

תהליך התשובה על פי הראי"ה קוק זצ"ל / הרב אלי שיינפלד

תהליך התשובה מונה מספר שלבים. עוד לפני בקשת הסליחה והווידוי על האדם לחזור ל'אני העצמי שלו'. זאת אומרת שהוא שואל את עצמו: מי אני? מה הרצונות שלי? ולאחר שאדם יודע את התשובות לשאלות אלה, הוא יכול לתקן את עצמו, ולהימנע ממצב שהוא מחמיץ את חייו. לאחר מכן, יש לתקן את החטאים. תיקון החטאים, אם יבוא כחלק מהתהליך הכללי של שיבת האדם לעצמיותו, לא יהיה סתם מעשה פרטי, אלא חלק מהתהליך של השלמת דרכי האדם.

בראש השנה, עוד לפני שמתוודים על החטאים, אנו אומרים שהקב"ה הוא המלך, ומצהירים שברצוננו להיפגש איתו. נכון שביום יום האדם לא חי כך, אך זהו הרצון הפנימי האמיתי שלו. בראש השנה האדם חוזר לחלק האלוקי שבו, ובעשרת ימי תשובה ובשיאם, ביום הכיפורים, האדם מתחרט על חטאיו, ויוצר את החיבור בין הגוף לנשמה, בין הצד המעשי לצד הפנימי. ולבסוף, כשמגיע חג הסוכות נוצרת הרמוניה בין הגוף לנפש ואפשר לקיים כראוי את הפסוק "ושמחת בחגך".

בהקדמה לאורות התשובה כותב הרב קוק, שמצד אחד גדולי עולם כתבו ספרים על התשובה, אז איך אדם כמוהו יכול לכתוב על נושא שכזה? אך, משיב הרב קוק, שהוא חייב לכתוב ספר על התשובה, מכיוון שהוא מתעסק בתשובה שמתאימה לדור של היום, שבלעדיה יתקשו האנשים לחזור בתשובה.

באורות התשובה, פרק ט"ו פסקה י', כותב הרב שמכיוון שהאדם טוב מעיקרו, הוא צריך בתהליך התשובה קודם כל לשוב אל עצמו, לדעת מי הוא, מה המטרות שלו, מה החולשות שלו וכך ישוב אל הטוב הפנימי שלו. מתוך הטוב הפנימי שלו הוא צריך לחזור בתשובה, אחרת יגיע למקום שלא עצמי בשבילו, שם הטוב העצמי שלו לא נמצא. אם אדם לא ידע איפה הוא נמצא באמת, ולא יחזור אל עצמו, לא תעזור כל תשובה או וידוי שיעשה, מכיוון שהם יישארו רק ברובד החיצוני, והתשובה לא תהיה משמעותית לרובד הפנימי שלו. בפרק ה' פסקה א' ממשיך הרב וכותב שבתהליך מסוג זה, החזרה לעצמיות, האדם מסיר את המזיקים שמשפיעים על נשמתו, וכך יותר קל לו להתחבר לעצמו.

ואז, כשהאדם שב אל עצמו וחוזר בתשובה, פתאום הכל עולה לו. פתאום הוא מבין עד כמה חמורים היו חטאיו. למה דווקא בתהליך חיובי שהאדם עושה נהיה לו יותר קשה? כותב הרב בפרק ח' פסקה ט"ז שזהו תהליך טבעי. כמו פצע. אם אדם רק יגע בפצע, זה יכאב לו קצת, אך אם הוא יפתח אותו, יהיה לו הרבה יותר כואב, אך בסופו של דבר אם ינקה גם את הפצע בשעת פתיחתו, בסופו של דבר ירגיש הרבה יותר טוב. כך האדם, אם רק יבקש סליחה על חטאיו, ולא ירד לעומקם, הם תמיד יישארו. אבל אם יחליט להתמודד עם חטאי, זה אמנם יכאב מאוד בהתחלה ויהיה קשה הרבה יותר, אך בסופו של דבר יגיע אל השמחה והשלמות בחג הסוכות - לשם לוקחת אותו התשובה השלמה והיסודית.

בפרק ט"ז פסקה ו' אומר הרב קוק שהתשובה לא באה למרר את חיינו אלא להביא אותנו למצב של שמחה וטוב, אך זהו תהליך ארוך. מתוך גלים של מרירות עקב ההתמודדות עם החטאים שעשה, יגיע האדם לשמחה ושלמות.

באורות התשובה, פרק י"ד פסקאות ג-ד, כותב הרב שאין לאדם לחשוש שהתשובה שלו לא תצלח. התשובה היא ודאית ואסור לאדם להתייאש ממנה גם אם היא קשה. האדם צריך להשתמש בהנהגות שונות כדי שידבק בתהליך התשובה עד תומו.

בפרק ה' פסקה ו' כותב הרב שאין התשובה רק מענה לחטאים שעשה האדם, אלא זהו דבר הכרחי עקב החיבור בין גוף ונשמה. זהו תהליך שהאדם צריך לעשות בכל מקרה לשם התקדמות העולם, והוא מחוייב לתהליך זה עקב בריאתו של העולם ששואף תמיד להתקדם הלאה, ללא קשר לחטאים ספציפיים שעשה בחייו. התשובה זה בעצם הדרך של העולם לחזור למקוריות שלו ולהתקדם הלאה. עצם זה שהעולם הוא נברא ולא מכיל רק נשמות גורם לקיומה של התשובה.

אם האדם לא יגיע לתהליך זה מעצמו הקב"ה יגרום לו לחזור בתשובה בדרכים קשות יותר ופחות נעימות, מכיוון שחובה שתהליך זה יקרה בסופו של דבר בצורה כלשהיא. התשובה תקרה בעולם בכל מקרה. אם האדם ירצה להשתלב בתהליך זה - ירווח לו והוא יחזור לפנימיותו. אם לא ירצה להשתלב - אז הוא יחיה בקושי, אך תהליך התשובה הכללי ימשיך בלעדיו. כמו שאמר מרדכי לאסתר: אם היא תפעל לטובת עם ישראל - רווח יעמוד לה ולכל העם. אם היא לא תעשה כן - היא ובית אביה יאבדו, אך הגאולה תגיע בסופו של דבר ממקום אחר.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il